

Alvari extremi, qui multa clade reati
 Infectus vitis pergit per devia mundi.
 Prex tua hunc reprobat • lapsam ad pascua vite,

• Moral. et Antwerp., tenent.

▲ Ut solite saneto digno noctatur amore,
 Quo tibi conjunctus manit per sæcula charus,
 Præsta, Deus deorum regnans; per sæcula. Amen.

SCHOLIA AMBROSII MORALIS

IN DIVI EULOGII VITAM.

IN PRÆFATIONEM.

(1) *Et doctoris.* In concilio Cæsaraugustano 1, cap. 7, decretum his verbis fuit scriptum: « Ne quis doctoris nomen sibi imponat præter has personas, quibus concessum est, secundum quod scriptum est. » Hinc divus Elogius doctor in Ecclesia Cordubensi et habitus est et vocatus. Et paulo post Alvarus notat, Eulogium inter magistros fuisse eo etiam tempore ascitum quo fuit presbyter factus. Ipse quoque Eulogius præsidem alloquens, hoc ipsum non semel de se testatur. Cæsaraugustanum concilium primùm notavi, quia tria in ea urbe celebrata in vetustissimis exemplaribus ^a habentur, quæ in regio divi Laurentii cœnobia servantur.

(2) *Ego luxuriv.* Humiliter de se loquitur, cum tamen uxorem se duxisse velit indicare.

IN CAPUT I.

(1) *Corduba.* Hic et ubique non *Corduba*, sed *Gorduba* fuit scriptam in utroque exemplari, juxta veterem illam illorum temporum veri nominis corruptelam, quæ jam, ut suo loco diximus, inoleverat. Fuit etiam ubique scriptum, *eglesia*, non *ecclæsa*, ut agnoscas hic quoque paulatim obrepentem Hispanam, quam nunc retinemus, hujus nominis prolationem.

(2) *Senatorum traduce.* Quod late in nostra Historia ostendimus, post Gothorum et aliarum externarum gentium in Hispaniam irruptionem, tria hominum discrimina provinciam totam incoluere. Antiqui Hispani; Romani, qui se illis aliquot ante sæculis immiscuerant; Gothi Itidem, Alani et Sivei cum reliquis; qui tamen uno nomine Gothi postea appellabantur. Hoc cum multis testimoniis pateat, legibus tamen Gothicis, quæ in foro Judicum, ut vocant, continentur, sit manifestum. Posteriores etenim Gothorum reges in legibus Hispanorum populos in universum alloquentes, trium horum hominum discrimina separatim nominant. Et apud Paulum Orosium eorumdem est mentio. Cum autem nobiles qui ex Romanorum essent stirpe volunt intelligi, senatores eos illorum temporum scriptores appellat. Paulus, Emeritensis diaconus, qui de episcopis ejus urbis scripsit; Samson, abbas Cordubensis, et cum Alvaro noster Eulogius. Ipsum itaque hic patritium ^b et Romanorum stirpis credè significari. Quod si quis per catachrisim nobilem tantum, non Romanæ originis Eulogium hic dici

^a Ex his et aliis exemplaribus Cæsaraugustana concilia post obitum Moralis edidit primo Garsias Loaysa, archiepiscopus Toletanus, cujus editionem card. Aguirre et alii quamplures secuti sunt.

^b Ex gente vel familia ordinis senatorii, notat hic Schotus, vocem *Patricium* significare apud Alvarum, eademque vi uti Eulogium vocabulo *traducis* lib. III Memorial. Sanct., cap. 47, num. 1.

^c Et nos quoque in sequentibus de Samsone loquemur.

^d Itidem et nos ejus meminimus ad n. 7, lib. I Memor.

^e Non solum hodie cœnobia Reccafredum et pote

existimet, ego cum nec non contenderim. Mater D. Eulogii Elisabeth vocabatur, ut ipse in epistola ad Pompelonensem episcopum scribit. Avus, Eulogius itidem dictus fuit, ut in Apologetico appellat.

(3) *Sancti Zoyli æde.* Hujus templi mentio est alicubi in D. Eulogii operibus. Eisdem præfuit panis post annis Samson abbas, de quo plura in sequentibus dici oportebit ^e. In hoc D. Zoyli templo corpus ejusdem martyris suo tempore asservari D. Eulogius et idem Samson docent. De Samsone abbate lib. 1; de Paulo Emeritensi diacono initio lib. II dicimus.

(4) *Sperandæum.* Hujus viri ^d meminit lib. I et II Eulogius. Eius nomen varie in exemplaribus fuit scriptum: *Soverandæum* et *Sperandæum*.

IN CAP. II.

(1) *Tandem Reccafredus.* Cum multa non uno loco D. Eulogius de sua ista calamitate, et in carcerem trusionem commemoraret, nunquam Reccafredi hujus meminit, nec quis hic fuerit ~~tantus~~ plane docet. Quantum ex sequentibus, et ex Eulogii dictis possumus conjicere: Reccafredus metropolitanus fuit episcopus ^e, cujus ministerio Habdarraghman rex Christianos voluit compescere. Ille autem aut pravo zelo instinctus, aut infideli metu compulsus, Ecclesiam Cordubensem atque alias graviter afflixit: episcopum Cordubensem, cujus nomen nusquam proditur ^f, aliosque templorum ministros in vincula conjecit. Sed neque qua de causa liberi postmodum fuerint dimissi, memorari; neque nas aliunde possumus divinare.

(2) *Exstat super hoc.* Durat etiam adhuc hæc epistola. Ibi hæc omnia latius referuntur. Pariet et illa altera, quam e vestigio commemorat Alvarus, exstat epistola ^g.

(3) *Ibi metricos pedes.* Innit D. Eulogium in carcere positum, hymnos iis carminum generibus scripsisse, quæ Hispanis eo tempore essent incognita. Nimirum, ut mox apparet: Horatii poetæ opera ipse nuper adinvenerat, et illa illectus carminum varietate, similia tentare est aggressus.

(4) *Namque ipsis diebus.* En tibi Reccafredum jussio regio Ecclesiam afflixisse. Eulogius autem ac cæteri veri Christiani ei aperte resistere tametsi cuperent, pia causa, quam Alvarus non tacuit, commoti nolebant. Cæterum D. Eulogius, qui illum excommunicatum et ab Ecclesia alienum merito existimabat, sacris abstinere toto illo tempore. decre-

præsulem Hispanensem totius Bæticæ metropolitani fuisse ab anno plus minusve 850 ad usque 862, sed etiam antea rexisse Ecclesiam Cordubensem, cui præerat anno 839; quæ anno nono Kalendas Martii congregatum ibi fuit concilium adversus quosdam hæreticos Acephalos, ut patet initio tom. XV Hisp. Sacræ. Videsis etiam tom. IX, tract. 29, cap. 7, n. 29 et seqq.

^f Saulus nominabatur hic episcopus, qui præfuit Cordubæ ante annum 850 ad usque 861, tom. X Hisp. Sacr., cap. 8, tract. 33.

^g Utramque epistolam edidit Morales, et nos iterum edemus.

vit: ne se videlicet ejus etiam labe respergeret, A quocum foris videretur consentire. Satis autem indicabat quam non consentiret, qui ita se contineret. Neque tamen vitare omnino poterat Reccafredum, cum fidejussoribus, quos dederat, ac ratione ioceret.

(5) *Cujus historiae veritas.* Cum Alvarus hunc, quem refert, librum scripsisset, quo plenus omnia ista digesserat, hic innuere tantummodo contentus, effecit ut tenuis et subobscura ista notitia ad nos tantum perveniret^a.

(6) *Utpote fidejussoribus datis.* Apparet cavisse Reccafredum vadium interventu, ne ab se posset Eulogius, postquam vinculis fuerat exemptus, se juncti.

(7) *Beati Epiphani.* Exstat hæc epistola a divo Hieronymo in Latium sermonem conversa, et inter ejus opera excusa.

IN CAP. III.

(1) *Quin potius occasione fratrum suorum.* Hæc omnia fusius in ea epistola narrantur, cujus mox Alvarus meminuit. Sed temporum series diligenter est attendenda. Reversus enim ex hac peregrinatione, ab Reccafredo in carcerem conjicitur. Inde ductus concilio Cordubensi cum aliis metropolitanis celebrato interfuit^b, quanquam illorum sententiæ penitus non acquievit. Quod lib. II, cap. 15, ipse commemorat. Et tempus quidem ita digessisse et continuasse, ut inultum deinceps ad intelligenda quæ narrat Eulogius, contulerit. Reccafredi namque nomen ipse nunquam apposuit, modestiæ vere Christianæ ergo, ut ego interpretor. Unde illa omnia hinc sunt prorsus intelligenda.

(2) *Inde secum.* Animadvertere decet qua cupiditate et diligentia perquirendorum librorum veterum vir sanctus teneretur. Inde quanto opere Cordubæ ferventer etiam in illo rudi et undique Christianis miserabili sæculo studia literarum, satis apparebit.

(3) *Flacci saturata^c poemata.* Alludit ad Juvenalis versum^d. Satur est cum dicit Horatius, *oh.*

(4) *Porphyrii depicta opuscula.* Tyrius fuit philosophus, Plotini auditor, Jamblichi præceptor, Malchus seu Basilus antea dictus: sed Porphyrius deinceps cognominatus ob purpuream vestem, qua semper, propter generis nobilitatem, utebatur. Acerrius Christianorum hostis, quique ab egregiis Ecclesiæ ductibus Methodio, Eusebio, et Apollinari contra ipsum decertantibus, fuerit profligandus. Plura de illo Suidas. Picta autem ejus opera referens Alvarus, ea intelligi credo quæ ad eloquentiam spectantia Suidas recensuit.

(5) *Vel Adhelemi epigrammatum opera.* Intelligit plane Adhelemum Saxonum Occidentalium episcopum in divinis literis clarum, sed humaniorum studiorum et poetices studiis sui temporis clarissimum. Floruit sub Justiniano minore, annis ante D. Eulogium plus ducentis. Ejus operum catalogum abbas Trithemius texuit: et inter cætera librum D carmine scriptum de Virginitate sanctorum, quem hic intelligi præsertim crediderim.

(6) *Necnon Avieni fabulas metricas.* Rufus Festus Avienus, seu Abydnus, poeta, ut quidam volunt, Hispanus, inter cætera Virgilianæ fabulæ iambicis versibus descripsit: et Æsopi etiam fabellæ, quæ

elegiaco carmine circumferuntur, hujus esse auctoris multi affirmant. Aut alterutrum, aut utrumque opus hic possumus intelligere. Qui hæc et plura de hoc auctore scire voluerit, quartum Lili Giraldi de Poetis dialogum legat.

(7) *Post divinæ memoriæ Wistremiri^e.* Cordubam ex Gallia rediens Eulogius, ut ipse in epistola ad Pampelonensem episcopum narrat, aliquandiu Toleti apud hunc sanctissimum antistitem est diversatus. Inde haud dubie factum est ut Toletani Mozarabes, et sanctæ Ecclesiæ præsertim ministri, quibus ex hac consuetudine ejus viri sanctitas et doctriua probe fuisset perspecta, ipsum præsulem sibi optarent et deligerent. Alterum exemplar, *Tolenate*, calami certe vitio hic habuit. Est autem Toletum urbs Hispaniæ celeberrima, non semel ab Tito Livio nominata, et ab Plinio etiam et Ptolemæo inter cæteras commémorata. De qua, ut de Carthagine Salustius, præstiterit hic nihil quam pauca referre: præsertim cum sublimis hujus urbis nostro hoc tempore magnificentia et præstantia omnibus sit notissima.

(8) *Pro annuo festivitatis suæ recursu.* Attende festivitatem D. Eulogii et aliorum perinde martyrum Cordubensium, jam tunc institutas fuisse et quotannis celebratas: et translatio etiam D. Eulogii solemniori more, ut paulo post apparebit, colebatur.

IN CAP. IV.

(1) *Rex Mahomad.* Haddarraghmanis hujus nominis tertii fuit filius, quod ex tertii libri principio patet.

(2) *Arabs genere beatus Christophorus.* Hujus martyrium cum breviter D. Eulogius lib. II expedisset, Alvarus latinus describere cogitabat.

(3) *Ex gentiliū sæce.* Gentiliū nomine semper Arabes sectæ Mahometicæ vocat Eulogius. Hoc quoque esse videtur ex illa Romanorum vocabulorum affectatione, qua consules et fasces aliæque ejusmodi sæpius repetuntur.

(4) *Christo dicata.* Sanctimonialia nostrates variis nominibus in conciliis Hispaniæ appellantur: *Devota, religiosæ, Deo dicata, sacræ virginis*; et hoc ipsum *Christo dicatae*. Utitur eisdem nominibus varie D. Eulogius, et ipse Alvarus.

(5) *Nomine Elitiosa.* Alterum exemplar *Litiosa* habuit: nos id secuti hic sumus quod cum D. Eulogii operibus cohærebat.

(6) *Vel sorori ejus Anuloni.* Præter hanc sororem alteram etiam habuit D. Eulogium nomine Niolam. Tres etiam ei fratres fuerunt, Alvarus et Isidorus, et natu minimus Joseph. (*Ex epistola ad Pampelonensem episcopum.*)

(7) *Comere gressos.* Ita fuit in ambobus exemplaribus. Et sensus interim cum tota argulia est manifestus.

(8) *Cum reverentia nominandus.* Tam in his duobus exemplaribus, quam in aliis pervetustis libris, Mozarabum Christianorum litteris descriptis, quos mihi videre hucusque contigit: *f* pro *v*, et *v* pro *f* semper cernitur appositum. Itaque hic *referentia*, non *reverentia* fuit scriptum: et semper *provanus*, non *profanus*. Item e converso. Nescio quid hoc habet ex Digamma Æolico Fabii Quintiliani^f.

^a Satyra.

^e Hunc præsulem, quem S. Eulogius in epist. ad episcopum Pampilon. prædicat tanquam sanctissimum senem, facultam Spiritus sancti, mirisque aliis eneoniis, et Alvarus hic virum *divinæ memoriæ*; nihilominus nec Toleti nec alibi canonici sanctorum ascriptum constat, quidquid dicat Tamajus Salazarus in Martyrolog. Hisp. ad 31 Decembris, et nebulones quos sequitur.

^f Quint., lib. I Instit. Oratoriar., cap. 4; et Aul. Gell. lib. XIV Noct. Attic., cap. 5; et lib. 19, cap. ult.

^a Et etiam hodie latet quod fuerit hoc opus Alvari, nisi astipulemur Henrico Florez, qui tom. XI Hisp. Sacr., tract. 34, cap. 2, num. 65, existimat secundum librum, qui suo iudicio desideratur, Indicali Luminosi esse: quem librum alii desiderari negant, non levibus argumentis.

^b Celebratum fuit concilium anno 852, post 16 Septembris.

^c Nos cum Schot. *satyrata* posuimus, quoniam arbitremur, ut Antuerpienses, hic Alvarum verba facere de Horatianis satyris.

IN CAP. V.

(1) *Cui beatissimus martyr.* Expressit ad vivum D. Eulogius, et vero implevit sancti senis Eleazari exemplum. Quod quia est ipsum per sese illustrissimum, et dictante divino Spiritu facundissime prescriptum, lectu est dignissimum.

(2) *Complevit martyrium suum.* Mensis dies signatur, Martii videlicet undecima: sabbatum etiam fuisse dicitur: cum æra, aut annus non fuerit ab Alvaro expressus. Hinc tamen jam, licet aliunde astrui non posset, passum fuisse D. Eulogium anno Domini octingentesimo quinquagesimo nono, quem in titulo apposuimus, necessario penitus probatur. Illo enim anno Martii dies undecimus in sabbatum incidit, neque aliquot retro annis in eum hebdomadæ diem inciderat, neque aliquot sequentibus sabbatum fuit occupaturus. Neque extra hos non paucos annos pati potuit Eulogius. Nam tres quatuorve ante hunc annos ipse (quod ex suis libris patet) in vivis erat. Nostra autem hæc supputandi ratio, ubi hebdomadæ dies signatur, non vera solum, sed omnino etiam irrefragabilis, ex canonica cycli solaris conversione, et ex ea annorum et mensium desumitur observatione, qua cum ab initio sancta Christi ueretur Ecclesia, postea abbatis Dionysii, ut plerique tradunt auctores, doctrina et diligentia in dilucidiorum et certiorum formam fuit disposita, et constituta. Cæterum quemadmodum inde nos ad certissimam hanc annos in historia supputandi et digerendi firmitatem, si quando hebdomadæ dies nominatur, rationem inferimus; in nostra historia, ubi ad Gothorum tempora pervenimus, late sumus præfati. Occasionem autem hujus observationis nobis Petrus Appianus primum in suo Cæsareo astronomico, et F. Onuphrius Panvinius uno atque altero loco in Fastis olim præbuerant. Nunc vero Gerardi Mercatoris Chronicon superiori anno evulgatum astronomicam etiam in supputando rationem, tametsi ab nostra ista diversam, per eclipsium nimirum, quæ apud historicos reperiuntur, notationes, videmus retinere. Et quia solemne est divo Eulogio hebdomadæ dies in martyrum cæde notare, unde anni plerumque asseverationem et certitudinem demonstravimus, ideo fusius aliquando de toto hoc nostro invento hic fuit disserendum.

(3) *Lunaticam mansionis servitium.* Menstruas significat excubias, quæ in arce agerentur, cum finito mense, novi excubitores prioribus succederent. Hoc enim adverbio temporibus illis efflato divus etiam Eulogius aliquando utitur, et eo præsertim loco, ubi tributum Christianis per singulos menses impositum deplorat.

(4) *Et ad prominentem canalis ductum.* Prope arcem profecto jacuit ad fluminis ripam sanctum divi Eulogii cadaver, prope turrim quæ *Arcarum* nunc appellatur, siquidem excubitor longius recedere non auderet. Et proprius arcem haud dubie is erat sive fons sive aquæductus, quem petebat. Alioqui potius causa in flumen, quod arcis alluit fundamenta, citissime potuit descendere. De ea autem arce loquitur, quæ nunc etiam Cordubæ perdurat. Ea enim jam fuerat ædificata, quod ex Rasis Chronico ^a, et ex peculiari Ruderici Toletani præsulis de Arabum rebus historia, quæ nondum est excusa ^b, aperte constat. Illud etiam est animadvertendum, præcipitium

^a Hanc Historiam, quæ sub Rasis nomine vulgo circumfertur, illo prorsus indignam habendam, meram esse farraginem ex Arabicis et Latinis monumentis, spuriumque plane opus, asserit perdoctus vir Michael Casirius, tom. II Bibliothecæ Arabico-Hispanæ Escorial., pag. 329 et seqq.

^b Jam editam habemus volum. II Hisp. Illustrat. Francofurti 1603, et rursus Lugduni Batavor. 1625. Incertum adhuc hodie post Glossarium Cangea-

A ingens esse ab arcis platea in alveum fluminis, ut sit ab latere per clivum descensus.

(5) *In basilica sancti Genesii.* Hujus templi et loci mentio non semel erit in divi Eulogii libris.

IN CAP. VI.

(1) *Dulcis nomine Eulogi.* Alludit ad Græcam originem vocabuli. Eulogius enim bonus sermo interpretatur. Alioqui et amoris tenoritudine ita potuit Alvarus loqui.

(2) *Ut non sit, inquis.* Scripserat hæc procul dubio verba in aliqua ad Alvarum epistola Eulogius. Sed ea intercidit.

(3) *Ego autem, mi dulcis Eulogi.* Offert jam hoc suum opus divo Eulogio: et dum attollere orationem studet, multa ingeminans et accumulans, cacozilon non potuit evadere, et tumidum quid magis quam sublime perfecit. Fertilitas nimirum Cordubensis soli hanc quoque ubertatem semper in ingenis protulit.

(4) *Construxi enim ære perennius monumentum.* Horatii versum tantum dissolvit; et ex recens lecto opere aliquid affectavit inspergere. Horatii versus hi sunt in fine carminum:

Exegi monumentum ære perennius, etc.

(5) *Bisamoque commiscens.* In altero exemplari *bisamo*, in altero fuit *visamo*. Sed neutrum quid sit reperio ^c.

(6) *Neque priscorum.* Locus in utroque exemplari corruptissimus spem etiam ademit divinandi ^d.

IN HYMNUM ET EPITAPHIA.

(1) *Hymnus in diem.* Titulos qui fuerant in veteribus codicibus conservavimus. Est autem hic hymnus, quemadmodum et epitaphia ab Alvaro, ut ego existimo, compositus. Carmen est quale illud, *Sanctorum meritis inclyta gaudia*.

(2) *Laudamus varia.* Sensus est: solemus carminibus varias res celebrare, quæ ad Dei gloriam non pertinent. Quanto rectius carmina divinis laudibus, ut nunc contingit, impenduntur.

(3) *Rector dum populos.* Quatuor sequentes versus in utroque exemplari fuere corruptissimi: nos quoquomodo potuimus ex conjectura et ingenio emendavimus.

(4) *Gypsum.* In antiquis libris ad hunc modum legebatur: *Gypsum cum doceret, fragmine prodere.* Nos substituimus, *Gypsum cum diceret fragmine prodite.* Sic versus constat; sic alius sensus elicitur, nempe iste ex allegoria. Eulogius clamabat: Legem Mahomad penitus introspicite: ipsa se cum sua deterrima turpitudine ostendit et reteget. Quasi vas terreum aut testaceum fractum docebit, quam sit fragile.

(5) *Ustus sic domini.* Hoc ideo dicit, quia aliquos ex martyribus parum constantes, et jamjam labantes, in fide confirmavit. Quod alicubi ipse idem Eulogius testatur.

(6) *Translatio corporis.* Exemplar cum divi Eulogii operibus junctum, cum epitaphium solummodo haberet, nihil habuit de ejus translatione. In altero Michaelis Azagræ hæc ipsa fuere. Cum autem initio in hoc eodem templo fuerit, ut est in ejus vita, sepultus; intelligo nunc elevationem solemnem fuisse factam. Nam illa verba, *titulo principali*, non diversum templum, quantum ego possum intelligere, in-

num quid hic *bisamo* significetur. Sed cum Samson abbas, lib. II Apolog., cap. 25, eandem vocem usurpet, recte eam explicat Florez per unguenti cuiusdam magnæ suavitalis speciem. (Tom. XI Hisp. Sacr., pag. 498.)

^d Locus planus adeo et apertus, ut nobis videtur, nunquam satis mirabimur quomodo effugerit perspicaciam Moralis.

nuunt; seu ab rege aliquando conditum significant. A Et hoc sensu in conciliis nostratibus scribuntur.

(7) *Cotum*. Vocabulum est ab Hispanis nostris ex Latino *cautum*, depravatam: quod vetustissima regum diplomata ostendunt, et lapides in quibus legitur: *Rex fecit cotum, et fecit cautum*, indifferenter. Et multa hujusmodi.

Illud autem operæ pretium fuerit animadvertere et expendere. Cum divus Eulogius Martii undecimo die interemptus, et Junii primo fuerit translatus, cur in Martyrologio Usuardi, et in Romano nuperrime excuso et adaucto, vicesimo Septembris ejus festum reponatur? Quin etiam breviarium Cordubense eodem die habet. Hujus rei causam ego eam fuisse crediderim, quod cum eo ipso die, Septembris videlicet vicesimo, sancti Eulogii presbyteri (ejus qui inter priscos eremi cultores insignis fuit) obitus fuisset adnotatus in libro qui Vitæ Patrum inscribitur, et divo Hieronymo ascribitur, et in Martyrologio Romano^a; quidam eundem illum et nostrum hunc Cordubensem esse credentes, veritatis alioqui ignari, eidem diei ejus festum attribuerunt: et in Romano quidem utriusque eodem die festum notatur.

Illud etiam animadvertendum, Usuardum non potuisse divi Eulogii et aliorum ejusdem sæculi martyrum Cordubensium, quorum frequens in ejus Martyrologio mentio est, passionem scripsisse. Nam cum Carolo Magno suum Martyrologii opus dicaverit^b, quantumvis juvenis imperatori admodum seni scripserit, vix credibile est divo Eulogio superstitem fuisse. Restat ut aliquis postea ejus operi nostrates hos martyres superaddiderit: qui certe ex divo Eulogio non res solum, sed ipsa etiam ejus verba aliquando deprompsit. Romanum vero Martyrologium, siquidem divo Hieronymo tribuitur, meminisse divi Eulogii et cœtaneorum martyrum non potuit. Sed adjectitia sunt omnia quæ de his sanctis inibi leguntur, ut est opus novis et novis accessionibus opportunum. Idem dicendum de Bedæ Martyrologio, qui divum Eulogium ducentis annis præcessit: et tamen Lupi et Aureliæ festum^c mense Octobri ibi apponitur. Ado, Viennensis in Gallia archiepiscopus, legerat profecto divi Eulogii libros. Nam et omnes ferme hos Cordubenses martyres in suo Martyrologio posuit, et quæ pauca de his commemorat, hinc plane desumpta sunt. Et ejus historia ad vicesimum post divi Eulogii martyrium annum protenditur.

^a Quodnam Romanum Martyrologium hic intelligat Morales, latuit Antuerpienses hagiographos, nisi illud fuerit, quod Maurolycus edidit, in quo utriusque Eulogii memoria recollitur. Præter Usuardum, inseruere Eulogium ad diem 20 Septembris Bellinus, Canisius, Ferrarius et Galesinius; sed rectius Baronius, Alvarum secutus, retrahendum censuit Eulogium nostrum ad 11 Martii, quicquid dicat Solerius, Usuardi editor.

^b Labitur Morales, ut et alii quamplurimi existimantes floruisse Usuardum sub Carolo Magno, eique Martyrologium dicasse. Jam pridem constat, ut ostendunt Adrianus, Valesius, Mabillonius, et Sollierius post cæteros Antuerpienses, eum vixisse sub Carolo cognomento Calvo, atque huic opus suum nuncupavisse circa annum 875, proindeque sexdecim annis post obitum Eulogii.

^c Quo tempore hi vixerint sancti, incertum; nec Beda eorum non meminit, sed potius Auctarium Flori juxta ms. Barberinum, ut videre est initio tom. II Martii apud Bollandianos. Neque satis constat Lupum et Aurelium Cordubæ passos. Qua de re consulatur Henricus Florez, tom. X Hisp. Sacr., tract. 33, cap. 9, num. 99 et seq.

^d Hoc est, anno 1305, nonis Januarii, quin necesse sit ut cum eod. Moral., lib. xv Chron., cap. 15, corrigamus anno 1300, quinto Idus Januarii. Neque enim hic mentio sit translationis sanctorum martyrum ex Corduba Ovetum, factæ die nona Januarii

Hoc vero nostro tempore corpus divi Eulogii simul et Leocritiæ, Oveti, in celeberrimo mulatorum sanctorum corporum et reliquiarum sacrario, quod Cameram Sanctam vocant, decentissime asservantur. Theca reconduntur bene magna, argento undique oblecta, signis perbelle exornata: in cujus summitate hæ litteræ argento insculptæ leguntur.

ANNO DOMINI MCCC QUINTO^d NONAS JANUARI DOMINUS FERNANDEZ ALVARI OVETENSIS EPISCOPUS TRANSTULIT °..... IN EULOGII ET LUCRITIÆ IN HANC CAPSAM ARGENTÆAM.

Hanc vero argenteam arcam cum sanctis corporibus, ego, etsi indignus (quod summi beneficii loco mihi a Deo Opt. Max. misericorditer tributum, libentissime recolo), his meis oculis, non tam senio jam caligantibus, quam spectacula sanctitatis præstrictis, contemplatus sum: his miseris manibus, hisce immeritis ulnis venerabundus sustuli hoc ipso anno Domini 1572, cum Philippus II, rex potentissimus, idemque et cognomine et studio pietatis et religionis vere Catholicus, sancta me et religioso in primis principe dignissima legatione^f misisset ad reverenter invisenda sanctorum per Legionenses, Gallacos et Astures, corpora et reliquias: custodiam, cultum et venerationem, si digna pro eorumdem majestate esset, diligenter perquirendum et renumerandum. Et ut omnem sanctæ ejus legationis summam breviter complectar, providentissimamque et bene gratam regis erga suos majores curam et sollicitudinem referam, habui etiam in mandatis ut priscorum Hispanorum regum sepulcra perspicerem, an digne et honorifice essent eorum tumulata corpora animadverterem: quæ plene et accurate iis statis diebus sacræ tum anniversariis solemnibus, tum etiam quotidianis parentaretur, intelligerem. Illud etiam superinjunctum ut bibliothecis omnibus publicis diligenter perlustratis, veterum omnium exemplarium catalogum perscriberem, et ut diligenti custodia asservarentur, monerem. Sed ad sanctorum corpora redeo.

^e Celebrat etiam sancta Ovetensis Ecclesia festum translationis horum duorum sanctorum corporum: in cujus matutinis lectionibus scriptum est quo pacto Ovetum fuerint adducta. ^f Rex Alfonsus (quotus fuerit non referunt^g) Dulcidium quendam legatum

anno 884, cujus memoria ab Ecclesia Ovetensi ea ipsa die celebratur; sed alterius multo postea anno 1305 peractæ a sacello S. Leocadiæ ad Cameram sanctam, quam vocant, intra ejusdem S. Ecclesiæ Ovetensis muros.

^g Hic tres dictiones desunt. Neque dubium tamen esse potest quin qua parte argenti subtractio fragmentum effecit, ad hunc modum esset scriptum: *Corpora sanctorum martyrum.*

^h Historiam hujus dignissimæ Legationis, quam postea scripsit Ambrosius, excussit sæpe laudatus Henricus Florez, Matrii 1765, in fol.

ⁱ Bene postea Morales innuit hunc Alphonsum fuisse tertium hujus nominis cognomento Magnum; sed nihil addidit de legatione et legato. Nos ex Chronic. Albeld. edition. Florez. in tom. XIII Hisp. Sacræ, nonnulla prælibabimus. Abuhalit, Saracenorum imperator, missus ab Mahomete rege Cordubæ ad evertendos Chisticolas, dum in terminis Legionenses fuit (auctorem audis ipsius Chronici) verba plura pro pace regi nostro (Aphous III) direxit. Pro quo etiam et rex..... legatum nomine Dulcidium, Toletanæ urbis presbyterum, cum epistolis ad Cordubensem regem direxit Septembrio mense, unde adhucque non est reversus Novembrio discurrante. Sic auctor, qui hoc scribebat mense anni 885. Postea Dulcidius, beatorum martyrum corpora consecutus, Ovetum cum eis intravit die nona Januarii anni 884, quæ die a rege, episcopo et clero solemnè pompa recepta

ad regem Mahomad Cordubensem misit. In opera Samuelis ejusdam (qui se hanc ipsam translationis historiam scripsisse testatur) adjutus, ipsa sancta corpora adeptus, Ovetum tandem pertulit. Rex vero simul cum Hermenegildo, Ovetensi tunc temporis archiepiscopo, in Sanctae Leocadiae sacello, saxeo sepulcro subtus altare excavato, quod nunc etiam vacuum conspicitur, eadem beata corpora theca cupressina inelusa decenter cum solemnibus pompis reposuit. Miraculum paulo post paralytici sanati consecutum est.

« Multo vero post tempore Rudericus Guterrius, Ovetensis archidiaconus, distorto ore mutus repente factus, horum sanctorum martyrum interventu, quorum patrocinium fuis interne precibus imploraverat, sanatur. Ejus miraculi occasione factum est ut sepulcro extracti, et theca argentea denuo reconditi, in Sanctam Cameram, quemadmodum retulimus, eleventur. » Hæc ibi. Cæterum ex Hermenegildi archiepiscopi et Mahomad regis mentione intelligimus regem Alfonsum hujus nominis tertium, cognomento Magnum, fuisse eum ad quem Corduba sancta corpora fuere perlata. Nec gravabor carmina etiam apponere, quæ loco antiphonarum et responsoriorum in eo festo decantantur, quamvis rude quiddam et incultum sonent, cum Hispanæ eorum temporum in carminibus vetustatis expressam imaginem retineant.

Eulogii cultus crescit per sæcula multus,
Lucritia pariter festa sequuntur idem.
Nec timet Ovetum subitum contingere lethum.
Nam festum lætum jussit abesse metum.

ORATIO.

Deus, qui per beatissimos martyres tuos Eulogium et Lucritiam Ovetensem Ecclesiam adornasti: concede nobis famulis tuis ventum derelictorum: ut eorum patrocinium roborati, pro tuis beneficiis gratias tibi debitas referamus. Per Dominum, etc.

Et Lucritia sane ubique Oveti scribitur, non fuere. Rex autem, haud dubio gratus optimis legatiliis officiis, eum provexit ad sedem Salmanticensis, cui jam præerat pridie nonas Maii anni 899, cum Ecclesia consecrata est Compostellana. Cætera de hoc antistite vide apud Florez., tom. XIV Hisp. Sacre, pag. 281 et seqq., sciasque ibi eum Dulcideos, ut sæpe alias, alios Ecclesiarum præsules multiplicasse ob illius consecrationis perturbatam chronologiam, cui adhæsit a tomo secundo ad usque decimum septimum, ex quo stabilire cœ-

Leocritia. Nos vetustos codices potius secuti sumus.

Alvarus vero hic poster librum etiam scripsit *Scintillarum*: ipsum nos in regio, de quo jam diximus, sanctorum Facundi et Primitivi cœnobio manuscriptum in membrana cum hoc titulo vidimus: *In Christi nomine incipit liber Scintillarum Alvari Cordubensis, collectus de sententiis sanctorum Patrum*. In fine constat ante quadringentos annos fuisse descriptum. Eundem etiam multo vetustiorum litteris Gothicis scriptum, sed lacerum, principio sineque carentem in inclyto Cistercieusi, prope Vallis Oletum, monasterio dicto *del Espina*, conspeximus. Eundem etiam habet Mindoniensis Ecclesie in Gallæcis bibliotheca. Fuitque ejus operis argumentum in illa eo tempore librorum penuria aliquid necessarium, nec nunc tamen aspernandum. Etenim per locos communes de virtutibus et vitiis, multa quæ in sacris litteris, multa quæ ab sanctis doctoribus dicta sunt, congesta reperiuntur. Excussum etiam Basileæ, sed mutilum, et sine nomine auctoris, circumfertur. Scripsit præterea, ut D. episcopus Placentinus existimabat ^a, idem Alvarus opus egregium, cui titulus est: *Indiculus Luminosus*. Permet Gothicis litteris in membrana descriptus Cordubæ in bibliotheca Fani majoris, sed sine auctoris nomine. Tantum notatum ab ipso auctore est scriptum opus fuisse Cordubæ, anno Domini octingentesimo quinquagesimo quarto, quo, ut frequenter apparebit, et florebat et scribebat Alvarus. Stylus etiam aut Alvari prorsus est, aut similis. In eo opere multa ad ea ipsa quæ in his divi Eulogii operibus continentur spectantia traduntur. Mentio enim fit quorundam ex his martyribus quorum vitam et agnomen scribit Eulogius, ut hinc etiam Alvari esse videatur. Unum illud est quod ut Alvari opus illud esse non credam omnino persuadet, quia nimirum D. Eulogii ibi mentio nulla fit. Nec arbitror Alvarum in tanta benevolentia continere se potuisse, quin ejus eadem scribentis meminisset. Et de hoc iterum in Scholiis libri primi ad finem.

pit ejus festivitatis diem, sextam nempe, quam diximus, Maii.

^a Perquam recte existimabat illustrissimus antistes (quidquid aliter visum fuerit Ambrosio nostro hic et in Schol. ad lib. 1, num. 4 et 23) scripsisse Alvarum *Indiculum Luminosum*. Hoc argumentum egregie discutit idem Florezius, tom. X Hisp. Sacre, pag. 41 et seqq., qui et *Indiculum* edidit eodem tomo.

SANCTI EULOGII

ARCHIEPISCOPI TOLETANI ET MARTYRIS

MEMORIALIS SANCTORUM

LIBRI TRES.

EPISTOLA D. EULOGII

AD ALVARUM CORDUBENSEM.

ARGUMENTUM. — *Opus MEMORIALE MARTYRUM appellatum ad Alvarum mittens, quando ceptum, intermissum, et tandem finitum fuerit, memorat. Censuram et limam ejus exposcit. Primum autem ejus operis librum solummodo nunc missum et hinc et ex Alvari responso apparet, quando in carcere positus divus Eulogius ad Alvarum scribit.*

Charissimo in Domino Jesu Christo fratri meo ALVARO EULOGIUS.

D Olim, mi frater, tranquillitate vegetatus domesticis, et pacatis familiaribus curis, cuncta mihi commo-
dus prosperabantur. Verum dum subito omnes ex
martyrio beati Isaac turbamur, totaque urbs tantæ
rei novitatem stupesceret, cœpere omnes, tam clerici
quam laici, magnanimiter colere quod actum est,
summoque honore tanti predicatoris extollere con-
stantiam. Sed dum coalescens calor divinus multos
incenderet, ageretque catervas fidei in forum